

A HÉT munkatársának nyilatkozik DOMOKOS GÉZA, a Kriterion Könyvkiadó igazgatója

László Ferenc: Zeneműkiadásunkkal kapcsolatosan elevenítsünk fel előljáróban néhány köztudott tény: például Tinódi Lantos Sebestyén 1554-ben „Colosvárbán” adatta ki sokat emlegetett Cronica-ját, hogy az Óreg graduált 1636-ban „Gyula Fejvára” nyomták, hogy 1676-ban Kájoni János eleve úgy rendezte be csikósmlyói nyomdáját, hogy kottás könyveket is tudjon előállítani... Ha minden idevágó adat előttünk állna, azt hiszem, akkor is ugyanez volna a végkövetkeztetésünk: 1554 óta van kotta- és zenekönyvkiadásunk, de erre szakosodott vállalatunk, mely szükségleteinket bár nagyjából el tudta volna látni, sose volt; e tekintetben a fejlődés vonalát (melyet érdemes volna egy zenei történelem pontosan megrajzolni) gírbén-gírbén, megszakításosan kanyarog elő a múltból — napjainkig. Napjainkig, mondok, mert a felszabadulás utáni kiadványok címlistája is hű ehhez a hagyományhoz: erősen kihagyásos. Több kiadó is vállalt ezt-azt — mellékesen. Az egykori ESPLA főleg a Moldvai csángó népdalok és népballadák című, kimagasló jelentőségű kötet dicséretét (1954), továbbá Szegő Júlia Bartók Béla, a népdalkutató című munkáját (1956). Az Ifjúsági Könyvkiadó Szegő Júlia újabb Bartók-könyvét hozta ki, Bartók Béla élete címmel (1964). Az 1958-ban alakult Editura Muzicală romániai magyar zeneszerzők hangszeres művein kívül két népdalgyűjteménnyel (1958), egy magyar szövegű tömegdal-kötettel (benne Szalay Miklós és Zoltán Aladár összesen három darabjával), két füzetnyi gyermek-karral (Hubesz Valter, Birtalan József; 1966 illetve 1969), Zoltán Aladár öt lírai dalával (1967) gazdagította a hazai magyar zenekultúrát — hálával nyugtázzuk ezt a termést, de nem sokalljuk. Az ESPLA örökébe lépett Irodalmi Könyvkiadó Almási István magyaryerőmonostori népdalgyűjtésének a megjelentetésével jelezte (1969), hogy részt vállal a zenekiadásban... Mindezt azért elevenítem fel (korántsem a teljesség igényével), hogy példázam: a felszabadulás utáni első negyedszázad ezen a téren sem volt eseménytelen — de zenemű- és zeneirodalom-kiadásunk ebben a szakaszban is rendszertelen volt, hézagos és ötletszerű — akár csak a megelőző századokban.

Úgy érezzük, hogy ehhez a múlthoz viszonyítva minőségi előrelépést jelent a mindössze két éve Kriterion öt kiadványa. Úgy érezzük: zenei életünknek ez a gondja az új nemzetiségi kiadásban megértő gazdára talált, a magyar patrónusra, aki állhatatosabb ügyszeretettel viszonyul ehhez a problémához, mint intézménytársai, s jobban ismeri szükségleteinket, igényeinket, lehetőségeinket is. Úgy érezzük: meg kell ezt köszönnünk a kiadónak.

Domokos Géza: Ne érzelgünk, ne túlozzunk. Ha kifelé, a szakma képviselői felé ilyenek tűnik a helyzet — örvendünk. De belülről szemlélve egészen másképp néznek ki a dolgok. Először: tudni való, hogy a Kriterion megalakulásakor egy izmos előd kezéből vette át a stafétabotot: az Irodalmi Könyvkiadó Bodor Pál vezette magyar szerkesztőségétől. Benkő András Bartók-könyvének a kéziratát tőle kaptuk, a Balladák könyve is készülébe volt már akkoriban. Más elődöktől is vettünk át kéziratokat, így például Szegő Júlia Zenei kislezikonát (mely 1972-ben jelenik meg a magyarországi Móra Ferenc Könyvkiadóval közös produkcióban) az Ifjúsági Könyvkiadótól. Másodsor: az érdem nagymértékben illeti a bizalommal jelentkező szerzőket. Nem mi kerestük őket fel, hogy segítsenek a kiadói zenepolitikánkat valóra váltani, hanem ők jöttek hozzánk javaslatokkal, kéziratokkal, s mi az ő szövegeik gondozása közben kezdtünk el azon gondolkodni, hogy milyen is a mi zenepolitikánk. Ha van egyáltalán. Mert sajnos még most, amikor fennállásunk második teljes évét zárjuk, most sem körvonalazott eléggé a zenével kapcsolatos koncepciónk, holott szépirodalomban, művelődéstörténetben, a fordítások ügyében a kiadói programunk sok más pontjában egészen konkrétan tudjuk, hogy mi a teendőnk. Legyünk őszinték: zenekiadói koncepcióknak eddig mindössze egy alaptörvénye van: minden arra érdemes jelentkezőt, szerzőt és munkatársjelöltet felkarolunk. Gondoltuk, első lépésnek ez sem kevés. Ezt a minimális programot sem könnyű teljesítenünk, hiszen nincs belső szakszerkesztőnk; emellett tudtuk,

hogy valósággal harcolnunk kell majd a könyvterjesztéssel, mely nem ismeri a zenei könyvek piacát, nem beszélve arról, hogy magunk sem ismerjük eléggé a zenei kiadványok olvasóit... Aztán megjelent a Balladák könyve. Es kiderült, hogy a terjesztés fogékonyabb, mint hittük, hogy a közönség nagyszerűen „harap” rá, hogy az év legszebb könyveinek a versenyén díjazták, hogy muszáj újranyomni, hogy ezzel a kiadói tettel az ismeretlenségéből nemzetiégi köztudatunk belsőbb köreiből állítottunk egy embert, egy magatartást, egy hősi életmódot: Kallós Zoltánt, a pártatlan népdalgyűjtőt; talán nem túlozzok, ha azt mondom, mi fedeztük őt fel a kelet-európai folklorisztikának.

László Ferenc: A Balladák könyve — megirtuk már — bestseller lett. De nemcsak a közönségükere volt egészen kivételes, hanem a szakma is úgy fogadta, ahogy a korszakos revellációkat szokás. Kötetet lehetne összeállítani a Balladák könyvét méltató írásokból! Ugyanakkor legyen szabad megjegyezmem: a kötetet ért — részleges — bírálat nem a szerzőt, hanem a kiadót illette. Szabó T. Attila monumentális bevezető tanulmánya a kiadvánostól nagyobb mértékben avatta a könyv megjelenését irodalmi eseményé, holott a népballada, mint műfaj, éppen a szöveg és a dallam együtthatásának, elválaszthatatlanságának a példája. Ha minden balladának benne lett volna a dallama, ha egy nem kevésbé súlyos népzene-tudományi előző is került volna a kötet élére, a zenekritika is fenntartás nélkül ünneplte volna.

Domokos Géza: Elfogadjuk a bírálatot; ugyanakkor be kell számolnom róla, mennyit fejlődött a könyv koncepciója menet közben. Mert eleinte bizony úgy volt, hogy „némi” dallamok csak mintegy illusztrációként társulnak majd a szöveghez. Végül a 259 ballada közül 162-t adtuk ki dallammal, ami első terveinkhez képest mégiscsak rengeteg! Sokat tapasztaltunk a Balladák könyve kapcsán, sok minden tudatosult bennünk. A legfőbb tanulság persze az volt számunkra: nem kell félni a zenei könyvektől. Kallós Zoltán gyűjteményét 13 600 példányban adtuk ki!

László Ferenc: Benkő András Bartók-könyve volt az 1970-es év másik nagy kiadói teljesítménye.

Domokos Géza: Ez a tapasztalatunk is szerencsés volt. Nem nagyon bíztunk a sikerében, mert az volt az érzésünk, hogy túlságosan is a szakmának szól. Es órák alatt elfogyott! S olyan kritikákat kapott a legkompetensebb hazai és külföldi szakemberektől, amelyekre nemcsak a szerző büszke, hanem a kiadó is. Megjegyzem, Benkő Andrásnak is ez volt élete első önálló kötet, így bizonyos mértékben őt is „felfedeztük”, már ami a nagyközönséget illeti; a zenei szakvélemény persze rég ismeri és tiszteli szakdolgozatai révén.

László Ferenc: A Csiga-biga palota?

Domokos Géza: Ezt a könyvünket rendkívül széles körben jelentkező igény hozta létre. Az utóbbi években ismét sok szó esik a zenei anyanyelv ápolásáról, a népdalra alapozó zeneoktatásról; elég lesz erre vonatkozólag Szabó Csabának az Igaz Szó tavalyi, Bartók-számbában közölt úttörő tanulmányára, a zenetanárok marosvásárhelyi és árkos konferenciájára, a nyáradi menti kórustalálkozók élénk sajtóvisszhangjára hivatkoznom. Ehhez a konstruktív megmozduláshoz csatlakozott a Kriterion a Csiga-biga palotával, melyet tömegkönyvnek szántunk, sőt bizonyos mértékben tankönyvpótlónak is, hiszen köztudomású, hogy zenei tankönyveinkben milyen kevés a népdal. Ennek a kiadványunknak is szívmellegítő sikere volt. Több városunkban már elfogyott, s a második kiadást kéri. Számunkra ez a könyvecske különösen azért fontos, mert ez már a mi, kialakulóban levő koncepciónk első szülötte.

László Ferenc: Miben áll ez a koncepció?

Domokos Géza: A zenei anyanyelv ápolását, a romániai magyarság zenekultúráját s ezen belül a népzene-kultúrát kiadvány-„egységességekkel” kívánjuk szolgálni, melyek mindegyike új legyen, amelyek más és más módszerrel, különböző irányvonalból közelítve az anyaghoz, tisztán körvonalozott, sajátos szükségleteket elégítsenek ki. A Balladák könyve műfaj-monográfia volt, a romániai magyarság ajkán élő népballada-kincs felmérése. A Csiga-biga palota — mint alcíme is utal erre — óvodások daloskönyve, vagyis gyermekdal-antológia. Almási István kiadás alatt álló kötet, a Tavasz szél vizet áraszt az ifjúság daloskönyve lesz. Kétszáz magyar népdalt tartalmaz, azt a minimumot, amit a válogató népzene-tudós véleménye szerint mindannyiunknak ismernünk, énekelnünk kell. Zsebkönyv formátumban hozzuk ki, reméljük, hogy népkönyv lesz belőle, a széles körű népzene-kultúra hatékony munkaeszköze. Kallós Zoltán ismét új kiadvány-típussal jelentkezik: az Új guzsalym mellett műfaját tekintve személy-monográfia lesz; egy kivételes énekes, a klezsei Miklós Gyurkáné Szályka Rózsa teljes népdal-repertoárjának a rögzítése és feldolgozása. Ez a kötetünk abban is újdonság lesz, hogy lemez-mellékletet adunk hozzá, melyről a legszebb darabokat lehallgathatja az olvasó; erre vonatkozólag elvben már meg is egyeztünk az Electroneer lemezgyárral. Másrészt: itt értékesítjük a Balladák könyvével kapcsolatos bírálatot: a gyűjtemény minden darabját kottával adjuk közre s két előszava lesz, melyek egyike a népzene-tudomány, a másik az irodalmi folklor szempontjából elemzi majd az anyagot.

László Ferenc: Nagyon várjuk, hogy a differenciált kiadványtípusokra építő kiadói program Jágamas János 350 magyar népdalával is megajándékozza az olvasót. Nem ismerem a kéziratot, de tudom róla, hogy rendkívüli érték: a teljes romániai magyar népdalkincs tudományos felmérése. Megjelenésére népzene-tudományunk művelői és az igényesebb népzenebarátok tömegei évek óta várnak.

Domokos Géza: Nem tudom részletesen rekonstruálni azt a több mint tízeves odisszeát, melynek során ez a balsorsú kézirat hozzánk került. A két éve alapított Kriterion nem kívánja a meg nem jelenésért a felelősséget a kiadó-elődökre hátrítani, és igéri, hogy mindent megtesz a kiadás érdekében. Evéget már fel is vettük a szerzővel a kapcsolatát.

László Ferenc: Szabad a Kriterionnak egy másik adósságát is szóvá tennem? Arról a bizonyos, rég vajdó Seprődi-kötetről mit mond az igazgató az olvasónak?

Domokos Géza: A kiadó ártatlan! A kötet a szerzők lassúsága miatt késik. Már 1967-ben vagy 68-ban is benne volt az Irodalmi Könyvkiadó munkatervében, de máig sem készült el. Magunk is nagyon sajnáljuk a késést, hiszen Seprődi János a mi zenei gondolkodásunk leghaladóbb és legmaradandóbb hagyományát képviseli. Bartók Béla és Kodály Zoltán erdélyi népzene-kutatásához az ő munkássága szolgált a legfontosabb előzménnyel, ő a romániai magyar zenei-történetírás első személyisége. A könyv szerepel az 1972-es tervünkben. Reméljük, hogy nem kell „továbbbúsztatnunk” 73-ra.

László Ferenc: A sajátos hagyományok feltárását, tudatosítását szolgálja Lakatos István most kiadott cikk-gyűjteménye, a Zenei-történeti írások is.

Domokos Géza: Ez a könyv alig pár hete jelent meg a könyvpiacon; korai volna még a fogadtatásáról összegező véleményt nyilvánítani. Egy biztos: ez a kiadványtípus is kezdetet jelent, melyet szívesen folytatna a kiadó.

László Ferenc: A sajátos hagyományok ápolásához én is fűznék egy javaslatot. Nemrég egy, a zenetanítás módszereivel foglalkozó megbeszélésen Szász Károly, a marosvásárhelyi Pedagógiai Intézet előadójának azzal érvelt az úgynevezett Kodály-módszer alkalmazása mellett, hogy az nekünk legsajátabb, jóval Kodály előtti hagyományunk, hiszen Székelykeresztúron már a múlt század hetvenes éveiben tanították a relatív szolmizációt; erről nyomtatott tankönyv és metodikai szakmunka tanúskodik. Utóbb meglátogattam Szász Károlyt és megtudtam, hogy nagy terjedelmű, kimerítő tanulmányt ír erről a szenczi előzményről. Ez, azt hiszem, már nem annyira zenei-metodológus írodalom volna, hanem kifejezetten tudományos, a szakmának — zenetanároknak, zenei-történészeknek — szóló szöveg; vállalkozna-e a Kriterion a megjelentetésére?

Domokos Géza: Örömmel. Mint ahogy kifejezetten tudományos szövegek, szakdolgozatok vannak abban a gyűjteményes Bartók-kötetünkben is, mely a napokban jelent meg, s amellyel az irodalmi-összművészeti jellegű, publicisztikai célzatosságú Bartók-könyv 1970–1971 után a Bartók-kultusz útján kívánunk továbblépni. Nem mintha mindenféle tudományos szöveg közlését feladatunknak tekintnénk, de tudjuk, mert tapasztaltuk, hogy vannak könyvek, amelyek tudományosak és egyben közérdekűek is, amelyeket megjelentetni: nemcsak a szakma érdeke, hanem ugyanakkor közügy is. Bartók-kultúránkat az említett kötetben kívül egy, a Téka-sorozatban megjelenő magyar nyelvű és egy lényegesen bővebb román nyelvű levél-válogatással szolgáljuk. Természetesen két különböző válogatásról van szó: előbbiben Bartók „hitvallás”-levelei kerülnek egymás mellé, vagyis azok, amelyekben a legközvetlenebbül nyilatkozik elveiről; utóbbiban a legfontosabb „hitvallás”-levelek mellett nagy számban szerepelnek majd a Bartók romániai kapcsolatait illusztráló, ilyen értelemben nélkülözhetetlen, dokumentumértékű levelek is, amelyek a magyarul olvasó szakembernek a Budapestben kiadott gyűjteményes kötetekben rendelkezésre állnak, románul azonban mindaddig nem jelentek meg.

László Ferenc: Remélem, csak véletlen, hogy a Téka eddig nem hozott zenei könyvet.

Domokos Géza: A Bartók-leveleken kívül három konkrét tervünk van. Lakatos István színes olvasókönyvet állított össze a kolozsvári zenei-történet dokumentumaiból; ez meg is jelenik 1972-ben. Szegő Júlia Mozart-levelekből ígért összeállítást. 1973-ra Wagner A jövő zenéje című irásának a kiadását vettük tervbe. Persze, várjuk a további szerzők és szerzőjelöltek ajánlatait is. Itt jegyzem meg, hogy Benkő András egy, a Bolyaok zenei írásait ismerető szöveggyűjtemény és tanulmány tervével örvendeztetett meg. Jellegét tekintve ez is a Téka-ba vágná, de az anyag sokkal nagyobb, mint ezek a könyvecskék; valószínű, hogy minden sorozattól függetlenül, önálló kötet lesz belőle.

László Ferenc: Még két kérdésem van, ezek azonban már nem könyvekre, könyvcímekre vonatkoznak, hanem a Kriterion zenekiadói programjának egy-egy kulcsponyjára. Az első: ha a kiadó — külső szerkesztő munkatársakra alapozva — ilyen sokat vállal és tesz a zenéért, nem kellene előbb-utóbb egy zenei szakszerkesztőt alkalmaznia?

Domokos Géza: Feltétlenül. Egyelőre azonban hiányzik a felkészült szerkesztő, akit erre a rendkívül felelősségteljes állásra megfelelően tartanánk.

László Ferenc: A zenei könyvkiadás legközelebbi perspektíváit végigbeszéltük. Beszélgethetnénk-e egyszer a Kriterion kottakiadói programjáról is? Köztudomású, hogy szépen hontakozó, fellendülőben levő kórusmozgalmunknak kottaanyagra van szüksége; enélkül nem tud továbblépni.

Domokos Géza: Egyszer beszélgethetünk erről is. De előbb kérdezze meg A HÉT ebben a tárgyban az Editura Muzicală, illetve a Népi Alkotások Központjához igazgatóját. A kórusmozgalom kottákkal való ellátása elsősorban az ő feladatuk.

László Ferenc: Köszönöm a tanácsot, köszönöm az interjút.

ZENE